

Arbeids- og inkluderingsdepartementet
Postboks 8019 Dep.
0030 OSLO

Oslo, 10.06.2024
Vår ref. 24/1001-11
603.0/OYNI
Deres ref. 24/879

Att:

Hørings svar - NOU 2024:3 Felles innsats mot ekstremisme: Bedre vilkår for det forebyggende arbeidet

Landsorganisasjonen i Norge (LO) viser til Arbeids- og inkluderingsdepartementets høringsbrev og kommisjonens rapport datert 7. mars 2024.

Rapporten inneholder etter LOs syn flere viktige forslag til tiltak, som dersom de gjennomføres kan bidra til at vi som samfunn bedre kan forebygge terrorisme og voldelig ekstremisme.

I Norge var det sivilt mot, ikke myndighetenes beredskap, som forhindret svært mange politisk motiverte drap både ved Al-Noor-moskeen i Bærum i 2019, og under terrorangrepet mot Pride i 2022. At meldingen diskuterer hvordan man kan fange opp potensielt farlige personer og sikre beredskap mot potensielle terrortrusler, er derfor bra.

I rapporten inngår en grundig gjennomgang og oversikt over ulike etater og tjenesters pågående forebyggende arbeid mot radikaliserings og ekstremisme, og det foreslås en ytterligere styrking. Det foreslås bl.a. å etablere et nasjonalt senter for innsats mot voldelig ekstremisme, og en forpliktende samarbeidsmodell for forebygging av ekstremisme med forankring i kommunene. Dette er bra.

LO vil også understreke kriminalomsorgens forebyggende funksjon, ikke bare mot tilbakefall, men mot radikaliserings av innsatte, og dermed mulig ekstremisme og terrorisme. LO vil understreke betydningen av den dynamiske sikkerheten, med kapasitet til tid sammen med innsatte, bl.a. for å identifisere trekk som er egnet til å skape uro, og som betinger oppfølging.

LO mener imidlertid at denne institusjonelle og organisatoriske tilnærmingen burde vært understøttet av et tydeligere perspektiv på hvilke samfunnstrekk, psykologiske egenskaper og sosiale prosesser som kan føre til vekst av ekstremistiske miljøer, og at ekstremismebegrepet som legges til grunn inneholder noen fallgruver.

Forebygging og tidlig innsats

Tidlig innsats overfor barn og unge er sentralt for alt arbeid mot voldelig ekstremisme og konspirasjonstenkning. Negative barndomsopplevelser i familier som strever med økonomiske, sosiale og psykiske vansker overlapper med risiko- og sårbarhetsfaktorer for radikaliserings (side 176), uten at man kan se noen entydig sammenheng. Bildet er komplekst. Det er helt sentralt å styrke det forebyggende arbeidet i kommunene, også ikke-lovpålagte oppgaver som miljøterapeuter i skolen, oppsøkende tjenester og ungdomsklubber som det ofte kuttes i når det skal spares penger.

Landsorganisasjonen i Norge

Torggata 12, N-0181 Oslo E-post: lo@lo.no www.lo.no Telefon: +47 23 06 10 00 Organisasjonsnummer: 971 074 337
Kontonr.: 9001 07 00182 Faktura på e-post: 971074337@autoinvoice.no Elektronisk faktura (EHF): 9908:971074337

Å styrke demokratiforståelsen gjennom prosjekter som Dembra er også viktig og noe LO støtter. Vi er også glad for at kommisjonen understreker viktigheten av pedagogisk forankring og et solid faglig fundament for turer til minne- og læringssteder. Som kommisjonen påpeker, er kvaliteten på dette noe varierende i dag.

LO er av samme grunn enig i at forebyggingsperspektivet må inn allerede i barnehagen og småskolen. Et eksempel er betydningen av «laget rundt eleven» der også andre yrkesgrupper enn lærerne kan spille en viktig rolle for elevene, som sosialfaglig personell, miljøarbeidere og skolehelsetjenesten. Rapporten framhever viktigheten av å bekjempe sosial marginalisering og prosesser som kan lede i den retning. Da er det viktig å utvikle faglige og praktiske virkemidler som kan identifisere slike prosesser, eksempelvis når noen faller ut av fellesskapet.

Forebygging i arbeidslivet

Også arbeidslivet er en viktig arena for den samlede samfunnsmessige innsatsen mot voldelig ekstremisme og rasisme. Det handler om måten arbeidslivet er organisert på, ettersom flere internasjonale studier peker på usikre ansettelse, løsarbeid og lave lønninger som en viktig driver for menneskers drift mot høyrepopulisme og høyreekstremisme. Men det handler også om å motarbeide diskriminering og forskjellsbehandling, både for å skape arbeidsplasser der folk kan få positive erfaringer med mangfold, og for å sørge for at ingen fratras jobbmuligheter bare på grunn av navn eller hudfarge. Her gjenstår det etter LOs syn fremdeles en stor jobb for oss å gjøre som samfunn.

Behov for et samfunnsmessig perspektiv

LO oppfatter at rapporten i for liten grad ser disse farene i et samfunnsmessig og mer overordnet perspektiv. Det inngår for eksempel i liten grad analyser av de siste tiårenes økonomiske og politiske utvikling, og hva den har betydd for framveksten av ytre høyre-strømninger og nyfascisme. En stadig økende skjevfordeling av makt og rikdom har, sammen med svekkelsen av den internasjonale fagbevegelsen og angrepene på velferdsstaten, vært en sentral driver her. I Norge har den norske samfunnsmodellen bidratt til å dempe denne typen innflytelse. Arbeidsinkluderingen, tilliten mellom mennesker og til institusjonene er høy i Norge, og ulikheten i samfunnet relativt lav. Nettopp tilliten og det samarbeidsorienterte norske arbeidslivet er et stort fortrinn i møte med ulike former for press mot demokratiet og den norske modellen. Men også i Norge ser vi tegn vi bør ta på alvor, som framveksten av en gruppe «arbeidende fattige», sosial dumping m.v.

I mange land opplever store grupper av mennesker trusselen fra voksende økonomiske ulikheter, manglende representasjon i de etablerte politiske styringspartiene og sviktende kollektiv tilhørighet. Trykket fra framvoksende markedskrefter og individualiseringsprosesser i vestlige samfunn har bidratt til å svekke en kollektiv klasseidentitet og sosial tilhørighet.

I en uregulert markedsøkonomi der mange arbeidstakere opplever å måtte falby sin egen arbeidskraft, svekkes solidariske og medmenneskelige bånd. Folk blir konkurrenter framfor kamerater, og et av resultatene er at folk melder seg helt ut av demokratiet. Ikke bare i form av hjemmesitting på valgdagen, men ved å forsvinne fra arenaer som er helt essensielle for demokratisk deltakelse, være seg om det er som partimedlemmer, aktive fagforeningsfolk eller på annet vis. Andre går til den ekstreme høyresiden, som de siste årene har fått god hjelp av algoritmedrevne «ekkokamre» med konspirasjonsteorier og «oss-mot-dem»-verdensbilder. Her spiller også høyredemagogene en viktig rolle.

I stadig flere land og regioner ser vi en tiltakende autoritær samfunnsutvikling. Etter sommerens valg til EU-parlamentet vil et av de store spørsmålene være om en rekordstor ytre høyre-side vil klare å finne sammen, og om de konservative vil søke å danne flertall med dem.

Viktige samtidige debatter, innenfor historiefaget og samfunnsvitenskapene, handler i dag om hvorvidt vi på ny står overfor en fascistisk trussel. Slike debatter adresseres dessverre i liten grad i utredningen. Dessverre, fordi dette er et svært viktig bakteppe for vår evne til å forstå og fortolke politisk ekstremisme også ned på gruppe- og individnivå.

Selv om det gjøres enkelte analyser av den internasjonale situasjonen er disse dels misvisende, blant annet når det kommer til avsnittene om solo-terrorisme og 1970-årenes venstreekstreme politiske vold. Et nokså ensidig perspektiv på radikaliseringsprosesser av sårbare individer kan etter vårt syn også bidra til en stakkarsliggjøring og individualisering av terrorister, der de «ensomme ulvene» i for stor grad ses i isolasjon fra flokkene de er en del av.

Som kommisjonen helt riktig peker på, kunne mange voldelige ekstremister trolig blitt reddet dersom de ble bedre ivaretatt som barn, og dersom både sivilsamfunn og myndigheter hadde vært bedre på forebyggingsaspektet. «Ekstremisme» kan imidlertid ikke reduseres til dette alene. Det kan være mange årsaker til at personer trekkes mot fascistiske og høyreekstreme ideer, og det er viktig å forstå at flere av de aktørene som aktivt driver fram radikaliseringsprosesser er ressurssterke mennesker. Aktørene som driver dagens fascistiske og høyreekstreme bevegelser har både betydelig økonomisk kapital til sin rådighet, har bygget opp egne forlag og medieplattformer, i tillegg til å være fullt på høyde med den medieteknologiske utviklingen. Denne «andre» siden av ekstremisme-forståelse og -bekjempelse trer dessverre for mye i bakgrunnen i kommisjonens rapport.

Ekstremismebegrepet er problematisk

LO er kritiske til ekstremismebegrepet kommisjonen legger til grunn. Modellen impliserer og begrunner at ekstremistene «på begge sider» gjensidig styrker hverandre, også ved å bekjempe hverandre. Slik kan «venstreekstreme» posisjoner settes lik med «høyreekstreme». Selv om det definitivt finnes miljøer og strømninger som kan kalles venstreekstreme, og som blant annet fremmer konspiratorisk og noen ganger voldsdyrkende tenkning, er ubalansen i selve voldsregnskapet slående: Nær sagt all politisk vold og terror begått i Norge de siste hundre årene er gjennomført av høyreekstreme eller salafistisk motiverte grupper. Den manglende påpekningen av at det i de mange konfrontasjonene mellom fascistiske og antifascistiske grupper er blitt benyttet bomber med stor sprengkraft, skytevåpen, stikkvåpen og potensielt dødelig vold fra den ene siden, skaper en falsk balanse med lite hold i empirien, og fører dessuten til noen følgeproblemer med potensielt store konsekvenser for hvordan vi tolker trusselbildet og styrer ressursene.

Måten man definerer et problem på får store konsekvenser for hvordan vi som samfunn velger å bekjempe det. I vårt naboland Sverige brukte for eksempel myndighetene i mange år store ressurser på å gi nynazister et eget aktivitetshus («Fryshuset»), i et håp om at det skulle dempe ekstremismen. I stedet ble det en base for både vold og terror, og for ytterligere rekruttering til et miljø som har stått bak mange politisk motiverte drap og overfall.

«Ekstremismen» består ikke i dette tilfellet av en polarisering med to motpoler som gjensidig radikalisere hverandre, men en politisk voldsbevegelse som siden 1970-årene ved gjentatte anledninger har tatt i bruk ekstreme voldsmidler mot ubevæpnede, sivile mennesker, asylmottak, dagligvareforretninger, moskeer, ungdomshus, demonstrasjonstog, bokhandler og folks private hjem. Nå senest i Gubbängen i Sverige i april i år, i form av et målrettet og voldelig angrep på et politisk møte i regi av Vänsterpartiet og Miljöpartiet.

I Storbritannia har vi også sett hvordan den konservative regjeringen har forsøkt å bruke ekstremismebegrepet mot miljøbevegelser som Greenpeace, Palestina-aktivister og mot antifascister. Slik kan «ekstremisme-bekjempelse» sette dem som bekjemper fascismen i bås med dem som faktisk

utgjør en fascistisk fare, slik rapporten enkelte steder også gjør. Å sette klistremerker om «fascistfrie» nabolag og bruk av doxxing (å avsløre identiteten til høyreekstreme personer på digitale plattformer) nevnes for eksempel i samme åndedrag som terror og politisk vold (kapittel 8). I den britiske regjeringens foreslåtte tiltak mot politisk ekstremisme ble terrorgruppa Combat 18 i henhold til denne logikken sidestilt med grupper som Antifascistisk Aksjon og Greenpeace. Med et slikt syn på ekstremisme bidrar man til å svekke den demokratiske beredskapen mot ekstremisme, ikke styrke den.

Konsekvenser for framtidig forskning, formidling og politikk

En norsk offentlig utrednings problembeskrivelse har stor normativ makt, og legger gjerne viktige føringer for fordeling av forskningsmidler og derigjennom akademias fokus. Om det signaliseres at pengene ligger i forskning på «ekstremisme» utformes forskningsprosjektene og formidlingsarbeidet deretter. Det vi trenger, er imidlertid mer forskning på det fascistiske trusselbildet. Vi vet for eksempel alt for lite om norsk fascisme etter andre verdenskrig, og vi vet enda mindre om dagens aktører, rekruttering, nettverk og pengestrømmer. Sammenhengen med russisk desinformasjons- og påvirkningsarbeid er også i liten grad blitt forsket på.

Manglende kjønnspektiv i analysen og forslag til tiltak

Selv om rapporten viser til viktigheten av kjønnspektivet i sin beskrivelse av ekstreme miljøer, svikter det dessverre når det gjelder å integrere kjønnspektivet i analysen og forslagene til tiltak. I liten grad finner vi igjen hvordan en kan bruke faglige innsikter om kjønn, kjønns spesifikk sosialisering og identifikasjon i tiltaksdelen. Mens rapporten berører komplekse problemstillinger knyttet til radikaliserings, samt potensielle risikofaktorer som negative barndomsopplevelser, etterlater den et gap når det gjelder å forstå og adressere hvordan kjønnspektivet er involvert i slike prosesser.

Rapporten vektlegger betydningen av tidlig innsats og demokratiforståelse blant barn og unge, men den mangler for eksempel en grundigere analyse av hvordan kjønns spesifikke sosiale dynamikker kan påvirke rekruttering til ekstreme miljøer. Å anerkjenne at jenter og gutter kan oppleve ulike former for sosial marginalisering og ekskludering fra ulike fellesskap, samt at de kan identifisere seg med ulike typer lederskap, er etter LOs syn essensielt for å utvikle effektive tiltak for å forebygge utstøting og manglende opplevelse av sosial tilhørighet.

Med vennlig hilsen
LO Norge

Julie Lødrup
(sign.)

Roger Bjørnstad
(sign.)

Dette brevet er godkjent elektronisk i Landsorganisasjonen i Norge og har derfor ingen signatur.